

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	VII
ÖNSÖZ.....	IX
İÇİNDEKİLER	XIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XXIII
GİRİŞ	1
I. KONUNUN TAKDİMİ.....	1
II. KONUNUN SINIRLANDIRILMASI VE ÇALIŞMANIN PROBLEMATİĞİ 3	

BİRİNCİ BÖLÜM

EDİMİN SÖZLEŞMENİN KURULMASINDAN SONRA İMKÂNSIZLAŞMASI

I. İMKÂNSIZLIK KAVRAMI VE ÖZEL OLARAK İFA İMKÂNSIZLIĞI.....	7
A. İmkânsızlık Kurumunun Tarihi Gelişimi.....	7
B. Edim ve İfa Kavramlarının İmkânsızlık Yönünden Değerlendirilmesi	15
1. Edim – İfa İlişkisi	15
2. Edimin Unsurları: Edim Konusu- Edim Fiili – Edim Sonucu	18

3. Aynen İfanın İmkânsızlaşmasının Özellik Arz Ettiği Haller	24
II. KONUNUN İNCELENMESİNDE BENİMSENEN TEMEL YÖNTEM: İMKÂNSIZLIĞIN İFA KONUSU EDİMİN UNSURLARI YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	27
A. Genel Olarak	27
B. Edimin Unsurlarının İmkânsızlaşmasında Borçlanılan Edimin Kapsamının Dikkate Alınması.....	28
1. Edim Sonucunun Taahhüt Edildiği Sözleşmelerde	28
2. Edim Sonucunun Taahhüt Edilmediği Sözleşmelerde	29
III. EDİM KONUSUNUN ORTADAN KALKMASI (İMKÂNSIZLAŞMASI) ..	37
A. Edim Konusu Şeyin İmkânsızlaşması Yönünden Parça ve Çeşit Borcu Ayırımının Değerlendirilmesi.....	37
1. Parça Borçları	38
2. Çeşit Borçları.....	39
3. Sınırlı Çeşit Borcu.....	48
4. Para Borcunun Özellikli Konumu	50
B. Yan Borçlar Açısından Değerlendirme	53
C. Edimin Bir Unsuru Olarak Edim Konusunun (Edim Konusu Şeyin) İmkânsızlaşması	54
IV. EDİM SONUCUNA İFA YOLUYLA ULAŞILMASININ İMKÂNSIZLAŞMASI.....	64
A. Genel Olarak	64
B. Sözleşmenin Amacı Kavramı	65
1. Kavramsal Bakış	65
2. Sözleşmede Amaç Unsuru	66
a. Doğrudan Amaç – Dolaylı Amaç Ayırımı	70
b. Ekonomik Amaç.....	74
C. Sözleşmenin Doğrudan Amacına Ulaşmanın İmkânsızlaşması	75
1. Amaca Ulaşmanın İmkânsızlaştığı Hallerin İmkânsızlık Kapsamında Ele Alınması	75

a.	Edim Sonucuna İfa Yoluyla Ulaşmanın İmkânsızlaşması Suretiyle Amacın İmkânsızlaşması.....	75
b.	Amaca Ulaşmanın İmkânsızlaşmasının Öğretide Ele Alınış Biçimi.....	78
2.	Amaca İfa Dışı Bir Yolla Ulaşılması.....	79
3.	Amacın Çökmesi (Ortadan Kalkması).....	84
a.	Edim Fiillerinin Üzerinde Gerçekleştirileceği Şeyin (<i>Leistungssubstrat</i>) Ortadan Kalkması Sebebiyle Amacın Çökmesi	85
b.	Mutlak Vadeli İşlemlerde Vadenin Geçmesi.....	89
c.	İfa Zamanının Edimin İçeriğine Dâhil Olmayıp Sözleşmenin Doğrudan Amacına Dâhil Olduğu Hallerde İfanın Zamanında Gerçekleştirilmemesi.....	92
V.	EDİM SONUCUNDAN BAĞIMSIZ AMAÇ BOZULMALARI.....	97
A.	Ekonomik Amacın Tehlikeye Düşmesi (Edimler Arasındaki Dengenin Bozulması).....	97
B.	Sözleşmenin Dolaylı Amacının Boşa Çıkması.....	99

İKİNCİ BÖLÜM

İFA İMKÂNSIZLIĞININ EDİM FİİLİNE İLİŞKİN OLARAK ORTAYA ÇIKMASI

I.	GENEL OLARAK.....	111
II.	AŞIRI İFA GÜÇLÜĞÜ	112
A.	Aşırı İfa Güçlüğü Kavramı: Kavramın Tanımındaki ve İmkânsızlık İle İlişkisindeki Belirsizlik.....	112
B.	Aşırı İfa Güçlüğü ve İmkânsızlığın Tespiti Yönünden Sözleşmesel Risk Kavramı ve Riskin Sınırları	116
1.	Öğretide Risk Kavramı ve Risk Dağılımının Ele Alınış Biçimi.....	116
2.	Görüşümüz.....	118
3.	Tarafların Sözleşmesel Risk Alanlarının Belirlenmesi	121

a.	Sözleşmesel Risk Dağılımı – Sözleşmesel Risk Alanı İlişkisi	121
b.	Riskin Tarafların Sözleşmesel Risk Alanına Girip Girmedişinin Belirlenmesinde İzlenecek Aşamalar ...	126
4.	Sözleşmesel Risk Alanı Açısından Özellikli Kavramlar	131
a.	Mücbir Sebep – Beklenmeyen Hal Ayrımını ve Öğretide Ele Alınış Biçimleri.....	131
(1)	Mücbir Sebep	131
(2)	Beklenmeyen Hal	133
(3)	İki Kavramın Birbirinden Ayırt Edilmesi	134
b.	Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hal Kavramlarının Değerlendirilmesi.....	136
(1)	Kavramların Ayırt Edilmesindeki Ölçütler	136
(2)	Kavramların Çalışma Konusu Kapsamındaki Önemi	142
(3)	Öngörülemezlik Unsurunun Değerlendirilmesi ...	145
c.	İmkânsızlığa (Edime) İlişkin Riskler – İşlem Temeline İlişkin Riskler	149
C.	İsviçre Hukukunda Aşırı İfa Güçlüğü.....	153
1.	Hukuki Temeli.....	153
2.	Sözleşmenin Uyarlanmasının Koşulları İçinde Aşırı İfa Güçlüğü'nün Yeri	158
D.	Aşırı İfa Güçlüğü'nün Türk Hukukunda Düzenleniş Biçimi... 163	
1.	Aşırı İfa Güçlüğü Kavramının Tartışmalı Konumu	163
2.	Aşırı İfa Güçlüğü'nün İşlem Temelinin Çökmesi İle İlişkisi.....	167
a.	Genel Olarak	167
b.	İşlem Temeli Kavramı – Ortaya Çıkışı – Ayrımları.....	169
c.	İşlem Temelinin Çöktüğü Temel Haller.....	177
3.	TBK m. 138 Uyarınca Ortaya Çıkan Riske Tarafların Hangi Oranda Katlanacağı Sorunu	182
a.	Sözleşmesel Risk Alanı – Tarafların Etki (Hâkimiyet) Alanı İlişkisi.....	182

b.	TBK m. 138'e Göre Belirlenecek Risk Dağılımında Dikkate Alınması Gereken Hususlar	186
c.	TBK m. 138 Kapsamında Aşırı İfa Güçlüğü – Edimler Arası Dengenin Bozulması İlişkisi.....	190
4.	TBK m. 138'de Öngörülen Hukuki İmkânlar	198
a.	Hükümde Öngörülen İmkânların Hukuki Mahiyeti ve Kullanılma Biçimleri.....	198
b.	Kullanılacak Hukuki İmkânın Seçiminde Sözleşmenin Ekonomik Etkinliğinin Dikkate Alınması	202
5.	TBK m. 138'in İmkânsızlık İle İlişkisi.....	208
a.	Fiili İmkânsızlık – Aşırı İfa Güçlüğü İlişkisi	208
b.	Ekonomik İmkânsızlık - Aşırı İfa Güçlüğü İlişkisi	211
c.	Sübjektif İmkânsızlık - Aşırı İfa Güçlüğü İlişkisi	214
6.	Ara Değerlendirme	215
E.	Türk Hukukunda Normatif İmkânsızlık Kavramının Gerekliliği.....	216
1.	Gerekliliğin Gerekçesi.....	216
2.	Normatif İmkânsızlığın Tespiti.....	218
a.	Normatif Kriterlerin Belirlenmesindeki Esaslar.....	218
b.	Mutlak ve Nispi Değer Yargısı Kriterleri.....	219
c.	Normatif İmkânsızlığın Tespitinde Mutlak Değer Yargısının Esas Alınması.....	220
(1)	Mutlak Değer Yargısı Kriteri.....	220
(2)	Normatif İmkânsızlığın Kabul Edilebileceği Haller.....	225
3.	Aşırı İfa Güçlüğü Kapsamına Giren Hallerin Tespitinde Nispi Değer Yargısı Kriterinin Kullanımı.....	231
F.	Özet ve Ara Sonuç: TBK m. 138 Anlamında Aşırı İfa Güçlüğü – Normatif İmkânsızlık - Basit İmkânsızlık ve Nispi İmkânsızlık Üst Kavramı	242
III.	MUTLAK MANEVİ İMKÂNSIZLIK – NORMATİF MANEVİ İMKÂNSIZLIK – MANEVİ BEKLENEMEZLİK KAVRAMLARI	246

IV. YAPMA VE YAPMAMA EDİMLERİNİN İMKÂNSIZLAŞMASI	252
A. Yapma Ediminin İmkânsızlaşması	252
1. Genel Olarak	252
2. Yapma Borçlarında Alacaklının Aynen İfayı Üçüncü Kişi Vasıtasıyla Elde Edip Edemeyeceği Sorunu	253
B. Yapmama Ediminin İmkânsızlaşması	256
V. HUKUKİ İMKÂNSIZLIK HALLERİ.....	261

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OBJEKTİF – SÜBJEKTİF İMKÂNSIZLIK: GEREKLİ BİR AYRIM MI?

I. İMKÂNSIZLIĞIN ETKİLEDİĞİ KİŞİ SAYISI DİKKATE ALINARAK YAPILAN AYRIMIN ÖĞRETİDE ELE ALINIŞ ŞEKLİ.....	263
A. Objektif İmkânsızlık ve Objektif İmkânsızlık Tanımının Sübjektif İmkânsızlık Tanımıyla İlişkisi	263
B. Sübjektif İmkânsızlık	267
1. Sübjektif İmkânsızlığın Öğretideki Tartışmalı Konumu..	267
a. Genel Bakış	267
(1) Tanımda Benimsenen Temel Kriter: Borçlunun İfa Edemediği Edimin Bir Üçüncü Kişi Tarafından İfa Edilebilir Olması	268
i. Edim Konusu İle Borçlu Arasındaki İlişkiden Kaynaklanan İmkânsızlık	270
ii. İmkânsızlığın Borçlunun Şahsından Kaynaklanan Bir Engele Dayanması	274
(2) İfanın Borçlu Dışında Bir Üçüncü Kişi Tarafından Yerine Getirilebilmesi Kriterinin Değerlendirilmesi.....	278
i. İfayı Teorik Olarak Gerçekleştirebilecek Gerçek ve Belirli Bir Üçüncü Kişinin Varlığı.....	278

ii. Borçlunun Sözleşme İlişkisi Çerçevesinde Bir Üçüncü Kişi Vasıtasıyla İfayı Gerçekleştirmesi.....	284
iii. İfayı Gerçekleştirebilecek Farazi Bir Üçüncü Kişinin Varlığı.....	293
b. Objektif – Sübjektif İmkânsızlık Ayrımını Reddeden Görüşler.....	298
2. Aşırı İfa Güçlüğü'nün Sübjektif İmkânsızlığa Sebep Olup Olamayacağı Sorunu.....	301
a. Öğretideki Görüşler	301
b. Görüşümüz.....	308
3. Kişiyeye Sıkı Surette Bağlı Edimlerin İfasının İmkânsızlaşması	314
4. Sübjektif İmkânsızlığın Sonuçları ve Borçlu Temerrüdü İle İlişkisi.....	316
II. AYRIMA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	321
A. Sübjektif İmkânsızlık Kavramının Değerlendirilmesi.....	321
B. Sonuç.....	326

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM İMKÂNSIZLIK TÜRLERİ

I. GENEL BAKIŞ.....	333
II. ORTAYA ÇIKTIĞI ZAMANA GÖRE İMKÂNSIZLIK TÜRLERİ	334
A. Başlangıçtaki İmkânsızlık – Sonraki İmkânsızlık Ayrımı	334
B. Ayrımın Tartışmalı Konumu	336
1. Öğretide İleri Sürülen Görüşler	336
2. Görüşümüz.....	338
3. Ayrıma İlişkin Özellik Arz Eden Durumlar.....	342
III. ORTAYA ÇIKAN ENGELİN EDİM ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN NİTELİĞİNE GÖRE İMKÂNSIZLIK TÜRLERİ	345
A. Maddi İmkânsızlık (Mantıki İmkânsızlık)	345

B. Hukuki İmkânsızlık	349
1. Tanım.....	349
2. Hukuki İmkânsızlık Kavramının Tartışmalı Konumu.....	357
a. Öğretide Savunulan Görüşler	357
b. Görüşlerin Değerlendirilmesi.....	362
3. Hukuki İfa İmkânsızlığı Yaratın Somut Durumlar.....	365
a. Edimin İfasının Emredici Nitelikteki Bir Hukuk Kuralı Sebebiyle Gerçekleştirilememesi.....	365
b. Borçlunun Edim Konusu Üzerindeki Hakkını veya Tasarruf Yetkisini Kaybetmesi.....	367
c. İfanın Gerçekleşmesi İçin Gerekli İzinlerin Alınmaması, Geri Alınması veya Süresinin Bitmesi .	370
d. Sözleşmenin Doğrudan Amacının İfa Dışı Bir Yolla Gerçekleşmesi Veya Çökmesi	373
4. Hukuki İmkânsızlığın Tarihsel Anlamda Normatif İmkânsızlığın Temelini Teşkil Etmesi.....	374
C. Ayrımın Değerlendirilmesi.....	375
IV. KAPSAMINA GÖRE İMKÂNSIZLIK TÜRLERİ	376
A. Tam İmkânsızlık	376
B. Kısmi İmkânsızlık.....	376
1. Genel Olarak	376
2. Kısmi İfa İmkânsızlığının Şartları.....	377
a. Edimin Bölünebilir Olması	377
(1) Edimin Maddi (Fiili) Olarak Bölünebilir Olması.	377
(2) Edimin Hukuki Olarak Bölünebilir Olması	380
(3) Yapma ve Yapmama Edimlerinde Bölünebilirlik...	383
b. Kısmi İfanın Taraf Menfaatlerine Uygun Olması.....	386
c. TBK m. 137 Düzenlemesinin Değerlendirilmesi.....	391
3. Kısmi İmkânsızlıkta Karşı Edimin Durumu	394
V. İFA ENGELİNİN SÜREYE BAĞLI OLARAK İMKÂNSIZLIK YARATIP YARATMAYACAĞI SORUNU	396
A. İmkânsızlıkta Zaman Unsuru.....	396

1. İfa Zamanının Yalnızca İfanın Bir Unsuru Olması	398
2. İfa Zamanının Edimin İçeriğine Veya Sözleşmenin Amacına Dâhil Olması	398
B. Zamanında İfa Etmemenin Kısmi İfa İmkânsızlığı Yaratacağı Haller	405
C. Geçici İmkânsızlık.....	409
1. Geçici İmkânsızlık Kavramının Öğretideki Yeri	409
2. Geçici İmkânsızlık Kavramının Değerlendirilmesi	412
3. Geçici İmkânsızlığın Tespiti ve Sonuçları.....	416
a. Ani Edimli Sözleşmelerde.....	416
b. Sürekli Sözleşmelerde	421
VI. EDİMİN ALACAKLIDAN KAYNAKLANAN BİR SEBEPLE İMKÂNSIZLAŞTIĞI HALLER	430
VII. BENİMSEDİĞİMİZ TEMEL İMKÂNSIZLIK TÜRLERİ AYRIMI: MUTLAK VE NİSPİ İMKÂNSIZLIK	433
A. Ayrımın Gerekliliği	433
B. Mutlak İmkânsızlık	434
C. Nispi İmkânsızlık.....	435
SONUÇ	437
ŞEMATİK ÖZET	459
KAYNAKÇA.....	467